

נאמר של נייר

תערוכה ובה ספרים טבולים דם ובשתן * אובדן

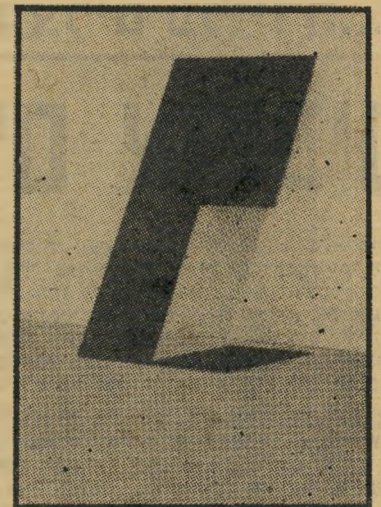
זהות האדם בשיקולי „התיאטרון הלאומי” * שר

הביטחון כחוויה דתית בעיני הסופר אלי ויזל

אמנות

„דוקומנטה 6”

מדי ארבע שנים מתקיימת בעיר קאסל שבמערב גרמניה, תערוכת אוואנגארד בינלאומי, המשקפת את ההתרחשויות העכשוויות באמנות. בימים אלה נערכת בקאסל תערוכת דוקומנטה 6, ודומה שר הישנה העיקרי הוא מיוזגם של כל מדי כפי התרבות הפוליטית ב„עידן השפע” למאסה ענקית בת אלפי ציורים, רישומים, פסלים, תצלומים והתרחשויות מע-

מיכאל גיטלין דיקט צבוע ומנוטר

שהידי מואת אמנים מעשרות ארצות — המכסים את כל מגמות האמנות בת-זמננו. התערוכה מתרחשת בשלושה בניינים עמרי סים מרכזי-אמנות, ומעט זעום על גמר דיה ניתן ללמוד תמורת 75 מארקים גרמי גנים, מחיר הקטלוג של דוקומנטה 6 שר מיישקלו כהמישה קילוגרמים.

גם האמנות הישראלית העכשווית תרי מה את חלקה לתערוכה זו. לפני יותר משנה ביקר בארץ הלטוט שנקוברגר, ממארגני דוקומנטה 6, כשר מטרתו לבחור באמנים שייצגו את ישראל באירוע בינלאומי זה (בניגוד לתערוכות בינלאומיות אחרות, כמו הביאנלה בוונציה, שהאמנים הישראלים המיוצגים בה נבחרו רים עלידי משרד החינוך והתרבות). בביקורו של שנקוברגר בארץ היה עליו להימלט מעשרות אמנים ישראלים שארבו לו בכל מקום, ומפסטיבלים המבקרים שר עשו כל שביכולתם עלימנת להיות מוצגים בדוקומנטה 6, שהשתתפות בה היא כבי חובת תעודת-הכשר לאוואנגארדיותו של האמן.

אלא ששנקוברגר לא נטה להיכנס ללהצגים למיניהם, ובהר בהמישה אמנים שמרבייתם פועלים מחוץ לתחומי ישראל הם: מיכאל דרוקס (חי בלונדון); בני אפרת (ניו-יורק); מיכאל גיטלין (נני-יורק); פינחס כהן-גן (ניו-יורק וירושלם); מנשה קרישמו (ישראל) ורני

קרוואן (ישראל).

בני אפרת ומיכאל דרוקס הציגו עברי הות וידיאריטיים. אפרת הקרין סרט שבר מהלכו נכנס לבין קרני ההקרנה כשהוא מצויר אותו במישרין על-פני המסך. מי כאל דרוקס התפשט מול הטלוויזיה כשהוא מתאמץ להסתיר את הדמויות המופיעות על-פני המסך. רישומיו של פינחס כהן גן לא הספיקו להגיע לפתיחתה של הר דוקומנטה. עבודתו של חתן פרס ישראל דני קרוון מכונה בקטלוג התערוכה „כפי בה עשירה מחומרים של טבע וזיכרונות”, והיא מכילה מיבנה בן 12 מדרגות עשויות בטון לבן על רקע של צמחיה ירוקה, שלתוכה חודרים קורים של ארי-שמש, המשנים מהלכם בהתאם לזוויות הקרינה. דוקומנטה 6 תיה, למעשה, תהליך של מיסוד אמנות האוואנגארד ומימנה ביד כל אלה שאמנות זו מתימרת להרס או לבקר. פריטי הספר, שנועדו להמחיש את תום עידן הספר, הם מוצג פופולארי ביותר ניתוח למחא בתערוכה ספרים קטורים, קרועים, מעובדים, ממחוללים, ספרים מ בטון, מבר, משדים, ספרים טבולים כדם ובשתן.

הנהלת דוקומנטה 6 הקצתה אולם תצו גה לאמן ישראלי אלמוני לחלוטין, מיכאל גיטלין, שהציג שם מיסחתי דיקט צבועים ומנוטרים על רקעים צבועים של ריצפה וקירות. הכרה בינלאומית זו בערך עברי דותיו של גיטלין עוררה את הנהלת מוזיאון ישראל להעתיקה ולהציג את עבודותיו של גיטלין החל מן השבוע הזה באולמי המוזיאון. שיחרי-האמנות הישראליים שאין ידם משגת להגיע ליריד הר אוואנגארד הבינלאומי בקאסל, יופלו ל התבשם מריח יריד זה באולמי מוזיאון ישראל.

תיאטרון

שביל-הדם

המחזה הידעת את שביל-החלב המועלה בימים אלה על קרשי התיאטרון הלאומי הבימה הוא מחזה בינוני ומטה, מאת המחזאי הגרמני קרל ויטלינגר. המחזה דן באובדן זהות האדם במילחמה, והוא מבני כורי התיאטרון הגרמני שלאחר מילחמת העולם השנייה. יחד עם היותו מחזה פרי שר התהיגותי, לא זכה להתייך את ליי יומו בתולדות התיאטרון הגרמני המודרני.

הידעת את שביל החלב אינו חדש לצור פה התיאטרון הישראלי. הוא הוצג לפני יותר מ15 שנים בתיאטרון פועלי ישראל האוהר וערפו תגדול, ובזמנו, דתבטא בעצם הצגתו בתקופת הפשרת היחסים בין ישרי האל למערב-גרמניה, כאשר נפשותיו הר פועלות של המחזה הציגו לפני הצופה הר ישראלי את דיוקן הגרמני המתוהר. לא ברור כלל מהם המניעים האמנותיים, או כיה קסם במחזהו של קרל ויטלינגר להגלה האמנותית של הבימה — ויתבאם להעלות מחזה מחזה רדוד-יחסית זה על קרשי הבמה העכבית. אם לפרטואר של תיאטרון לאומי נועל לספק ציורים של תרבות שבתוכה הוא פועל, ברור שהידעת את שביל החלב אינו נמנה עם צלכים אלה.

אם קברניטי תרפוטואר של תיאטרון זה מחפשים אחר מחזות הדנים ב„אובדן זהות-האדם במילחמה”, מוטב שיורידו ל רגע את מישקפות-התיאטרון שלהם המר אופסות לארופה ולאצרות-הברית, ויתר ברננו שמאלה וימינה האולי יגלו מחזות מחזזה רגיל של יורם מטמור, האריה של עמוס קינן ומלכת האמביה של חנוך

יורם מטמור „מחזה רגיל”

לרין, שגם הם עוסקים ב„אובדן זהות האדם במילחמה”. באותה הזדמנות תוכל הבימה לספק מעט מהצרכים של אותה תרבות ותיאטרון לאומי זה מתיימר לייצג גם וקיים בזכותם.

שירה

שפה חדשה

מרדכי גלילי הוא משורר ושל שפה חדשה, המתאר בשיריו תחושות של דור צעיר שעדיין לא העמיד משוררים של ממש. שיריו הנים בבחינת פריצת-דרך לשירה העמוסה בחומרים לקוחים מתוך החיים, שירים המצליחים להעתיק את תמונת-הנוף הסביבתית של שנות ה-70 בישראל בלא אפור וכוב.

את קובץ שיריו הראשון * פותח גלילי ב„פיונים אביב”, שבו הוא כותב: „בח נית במעופה תרד עליך השמטעה / ירדך ואשת חיקך חגנו את האכיב / כל השנה // תכה בהרב תורכית / בקפיצה תתיישב יל סופך / פוט מלחמה ותיק...” שיריו של גלילי הם תערובת של ליריקה עם איפיון חוויות בני דורו הצעיר, „דור שיריו המלחמתי”. במרכזו קובץ מצוי מת- בין שירים תחת הכותרת „כלא שש”, המביא לגיטימציה סיפרותית למוסר צבאי זה: „התפשטנו התלכשנו; מרי אפרים / בעצב, מרי הצבא המצרי / חותמת עב”

* מרדכי גלילי, שירים 6—1972, סיפורי סימן-קריאה, 81 עמודים.

רית מרגישה / — כנר עפרה — ... משכנו גם תחנתים / אבקת חימוי לכ נה / ריססה מבושית...” חומרי הלשון והשירה של מרדכי גלילי לקוחים, כאמור, מן החיים מבלי שיעברו תהליך של ייפוי או ייפויף כמקובל בעיני מרבית המשוררים כיום: „מו שינסה לעבוד עלי, אויין לו תצורה. / כקצה התא המשובח (רחוק מדלי ההפרשת) / עישנו חישו, נשמעו קולות של מסיבה...” השתלבות המשורר בנוף הכפוי אינה מתמהמת: „התחלתי מעשן סיגריות דמוקרטית / ננסת שש כחול-לבן, ההקצבה יומית. // בשלושים לירות שהיו מנחות כתחתי הנעל / נניתי נלפון במחיר מפקע...” המצב הר כפיתי של המשורר בכלא 6 מביא ל- „אידיליה מזרחית”: „אחינו המרוכאים והמטמטלים בכלא שש / מפלפלים את שיריה של אים כולתום / הלילה אלף כוכב וככי.”

מחזורי-שירים אחר, תחת הכותרת „אי ציק”, מתאר חבר שנפל במלחמה. המחז זור רצוף פלאש-באקים שיריים כמו: „מצאי שבת, אחרי צ'ולנטס צבאי / איציק ספריה את האוהל כנאדים שק” טים // הוא החליט לשרוף את הרים, אש וינקה מכיוון התחת / לא האמנתי, פרימס ניר...” מיוכר-שירי כזה עדיף על אלף סיפרי זהבחות-זיכרון לזכר נופל במלחמה. הוא אמיתי. מרדכי גלילי הוא משורר של חיים אמיתיים, של זכרה, של דור חדש, משורר שאינו טורח לטשטש או להעלים את שעובר על בני-דורו: „יום לפני הפסקת האש / שני הצבאות עסקים / במאמץ אחרון של כיובוש. // צמד ממוסים מצרי / צלל לעבר הזחלים / איציק דרך את המיקלט / ראשו חלף, שני שיחרר רקוטה פגע. / נקרע לו הגב / הפפיק לנשים ערד יום...”

הנוף של שירה סטאטית-סכרינית, הר שותלת יכמותיה באולמות-הרצאה אקד- מאיים ומזבלת עצמה בטפוח, „אגוי משורר לנטול-כישורן, מרדכי גלילי הוא צמח שאינו נזקק כלל לזיבול, ושירתו עד כה היא פריחה של אמת שירית ואי-כותית.

תולעי תרבות

השוואן *

כמו נפש מתיסרת, מלאת כפייה נבוי אית, המתיימרת לייצג את מצוק ומכאוב היהודים מני 2000 שנה ברחבי העירה היהודית הגלובאליה, מגיח אלינו לפרי קים מגורדי-השחקים של ניו-יורק המתחבר והעיתונאי אלי ויזל, על-מנת להאציל עלינו מחרור.

אחת מגיחותיו הראשונות ורבת-המכר שביניהן, נעשתה מייד אחרי מילחמת ששת-הימים ותכונתה ממנה פירסם ויזל את סיפור המשולח נירושלים, שבו הוא נהג מינהג של טבח בפוגרום שלעורקיו המילדלים מורוק דם של קונאקים ופורר עייסרעותו לפני שננתיים זעמו שוב. להיי בנות ומחורר ומחורב תבונות של אלי ויזל, התפעם בתוכנית-הטלוויזיה שבה שור

* כינוי שבו כיבדו עורכי עכשו, ד”ר דן מירון וגבריאל מוקד את אלי ויזל כשוואן מטאפיסי.